

Tvister bråk och slagsmål.

Ur boken Storgubbar och småfolk i gångna tidens Bohuslän
Utgiven 1972 Av Sven Rydstrand

"Ovän skall med lag, och inte med slag tilltalas",

hette det i den gamla landslagen, men det var inte alltid människorna förr i tiden brydde sig om lag och rätt. Våldet fick ofta avgöra, och den som var starkast i händer och knytnävar, tog ofta hem segern. De små och enfaldiga fick alltid lida, även om de sökte sin rätt vid domstol. Särskilt arbstvisterna kunde bli besvärliga och förorsakade stundom långa processer. En intressant arbstvist ägde rum på gården Kleva i Bro socken år 1680. Vid det ting som sistnämnda år hölls på gården Broberg, skrevs följande protokoll därom:

Framkom i rätten käranden Hans Andersson i Buane på Orust och Myckleby socken, som hade att tilltala sina svägerskor, Elin och Gertrud Helgesdöttrar i Kleva för en handskrift, som skolat varit undandolt på skiftet efter sin saliga svärmoder, Johanna i Kleva för åtta år sedan. Hans inlade i rätten sin skriftliga inlaga anlangandes om den handskrift av Anders Torbjörnsson i Lassehogen är utgiven för 50 riksdaler att vara skyldig till salig Johanna i Kleva. Och kom nu fram till rätten salig Johannas dotter, Gertrud Helgesdotter, och tillstår att dagen efter hennes moders död kom hennes moster Anna Hansson, Anders Torbjörnssons hustru, som handskriften angick, och sade till sin systerdotter Gertrud: *"Göm denna handskrift undan, att du med din syster kan behålla den, Hans i Buane gör intet med, han har nock likväl"*. Handskriften upplästes nu i rätten in originali.

Häremot inlade Anders Torbjörnssons hustru, Anna Hansdotter, en skriftlig inlaga av dato den 1 april 1680, vilken i rätten blev uppläsen, av innehåll att Anders Torbjörnsson föregiver att vara av salig Johannas barn i Kleva inciterad till detta ting, som nu hålles för en handskrift på 50 riksdaler att vara till salig Johanna utgiven, vilket han icke ifrångår eller benektar men föregiver att den största parten skall vara betald till Johanna och hennes barn efter hennes död, vilket Anders Torbjörnsson föregiver med sin bok, att vilja bevisa med dag och dato, när de äro betalte. Föregiver ock Anders Torbjörnsson i sin inlaga att hava på medföljande längd uppfört resten, som de innehava hos sig, varmed han förmenar att hava dem betalt, som följer av räkningens innehåll:

Att Anno 1668 den 20 sept. bekom salig Johanna till sin ryttare Sylvester Columbus 11 riksdaler.

Anno 1669 köpt till salig Johanna på Uddevalla marknad ett fyrträds snörliv för 2 riksdaler, 4 skill., ett par kårer för 2 skill. knappålar för 6 rst, synålar för 4 rst.

Anno 1776 på Uddevalla marknad bekom salig Johanna fyra styck bockskinn för 7 skill., därpå betalt för Anders Torbjörnsson hos gullsmeden 12 skill. för ett par knivar att förfärdiga. Behöll alltså en riksdaler, 4 skill.

Anno 1669 den 25 maj skickade Anders Torbjörnsson till sin svärmoder efter begäran 51/2 riksdaler, dem salig Johanna behöll och hos Anders Torbjörnsson ännu obetalt.

Anno 1670 haver salig Johanna bekommit av Anders T. 7 riksd.

Anno 1672 har Anders Torbjörnsson betalt mantalspenningarna för Kleva 2 skill., herredagspenningarna 2 skill., och bövelspenningarna 8 rst. Till salig Johannas begravning haver Anders Torbjörnsson lånt pigorna 4 riksdaler, något därefter bekom de en riksdaler. Anno 1673 bekom de av Anders Torbjörnsson 18 skill. samt mantalspenningarna för år 1673 2 skill. Anno 1673 haver Gertrud bekommit av Anders Torbjörnsson en ko om 21/2 riksdaler. Hans Andersson i Buane är skyldig till sin svärmoder 10 riksd.

Häremot till vedelmåls att tala framstod salig Johannas arvingar Sigrin med sin man Hans i Buane, Hans Casparsson i Buwalstrand på sin hustru Elins vägnar, samt Gertrud med sin man Per Bryngelsson i Mellby, och tillstå huruvida de hava uppburit något av förbemälte räkning. Anlangandes de 10 riksdaler, som Anders Torbjörnsson uppförer och föregiver i sin räkning att vilja korta på Hans Anderssons vägnar, framsteg Hans Andersson här inför rätten och till vittne förde nämndemannen Otto i Löken samt Rasmus i Norrkila, som här för rätten intet var tillstädes, vilka voro närvarande när Hans Andersson betalte penningarna till hustru Elsa i Näverkärr, och samma tid fordrade han sin handskrift igen av hustru Elsa, eftersom han då resten betalte av penningarna, vartill hustru Elsa svarade, att var den handskriften finns efter denna dag, skall den vara död och maktlös.

Allt detta vittnade nämndemannen Otto i Löken att sant vara, och mera vedergå icke salig Johannas arvingar att hava uppburit och åtnjutit på den räkning som Anders Torbjörnsson ingiver. Vederkände ock Hans Casparsson å sin hustrus vägnar och hans svägerska Gertrud att sedan salig Johanna var död hava fått fyra riksdaler till Johannas begravning och en ko för 2 1/2 riksdaler, som Gertrud bekommit haver, varemot Hans Andersson å sin hustrus vägnar intet haver fått. Var så salig Johannas arvingar dom begärandes.

Däremot svarade hustru Anna och begärde att detta måtte uppskjutas till nästa ting. Då framsteg Hans Andersson med sin hustru, som är hemma och boendes i ett främmande föllke och annat fögderi, och sade sig intet kunna så titt därefter löpa eller längre bliva uppehållne. Haver Anders Torbjörnsson nu några flera skäl, som han kan bevisa med, då må han dem nu framvisa i rätten. Varpå rätten nu pålade hustru Anna att fara hem och komma igen i morgon, innan dom går i saken, med de skäl och dokumenter hon föregiver att kunna bevisa de poster med, som hennes man uppförer i sin räkning att vara betalte till sterbhusets arvingar, vilket av Anders Torbjörnsson och hans hustru icke blev efterkommet. Och såsom nu på andra dagen denna saken haver överstått och väntat på Anders Torbjörnssons vidare dokumenter, som han av rätten var pålagd att framskaffa, vilket ej blev efterkommet.

Alltså efter den tvistiga sak, som förefinnes käranderna, salig Johannas arvingar, och svaranden Anders Torbjörnsson, angående den handskrift på 50 riksdaler, som han haver till salig Johanna utgivit, som nu i original här i rätten är uppvisad och Anders Torbjörnsson själv i sin inlaga ej nektar. Och som rätten av föregående skäl och bevis funno att salig Johannas arvingar intet mer för rätten vidgå eller tillstå att hava på förbemälte handskrift undfått mera än de 4 riksdaler till deras salig moders begravning och en ko för 2 1/2 riksdaler. De 10 riksdaler, som uppföres på Hans Andersson, är ock bevisligen betalte, som nu för tredje gången fordras av Hans.

Alltså erkänner rätten att denna räkning nu icke står vid makt och sitt fulla värde, eftersom denne Hans Anderssons påförda post förefinnes oriktig och av samtliga sterbhusmedlemmar

underkännes, varför förefinner nu rätten Anders Torbjörnsson efter Norges lag, köpebalkens tredje kapitel, att inom en halv månads dag fullgöra och betala sin handskrift eller obligation med dess påföljande intresse eller lida utlägg och värdering i hans bo. Skulle Anders Torbjörnsson något mera på sin ingivna räkning bevisa vara betalt till Johanna i Kleva, så söke han det allt lagligen.

De 100 riksdaler utlånta penningar till Vitus Vitusson och Lars Larson är ock för rätten bevisligt gjort att falla samtliga arvingar till godo och delning och intet tillhöra deras mormoder, efterdy Hans Casparsson själv tillstår för rätten att Vitus Vitusson haver givit sin obligation ifrån sig till hans hustru Elin och hennes syster Gertrud Helgesdotter. Ut i 10 riksdaler, som Gullbrand på Snögård har betalt antingen till Elin eller Gertrud Helgesdöttrar, bör Hans Andersson på sin hustrus vägnar sin anpart honom komma tillgodo så framt de äro betalte sedan svärmodern Johanna dödde. Anlangandes den posten uti inlagan omröres om de 300 riksdaler, synes rätten kan vara skäligt de där hava skola varit, men förmedelst salig Johanna haver suttit i 14 år änka, synes väl att samma penningar emellertid äro blevne förringade.

De 100 riksdaler, som inlagan förmäler om efter salig mäster Per Skåne, haver varit hustru Johannas i ungefär 3 år förrän hon dödde arvfallna. Än förefinnes två styck solvbägare och en tennkox, som ock äro undanskickade till mormodern, hustru Elsa i Näverkärr. Bevisas för rätten att samma bägare och kox varit i salig Johannas hus ifrån hennes mans död. Då tog bästemodern det för ett par stutar, som inlagan förmäler om, som äro värderade för 5 riksdaler bevestes ock för rätten att vara sant. Vad Hans Andersson angiver i sin inlaga om de 16 sättingar korn och det lockekaret med rågmjöl, är rättens mening att de som voro i huset skulle hava något till uppehälle. De 2 000 riksdaler, som förmältes i den åttonde punkten, haver salig Johannas fader, Hans Dawidsson ärft efter mäster Per Skåane, varav nu bekännes av arvingarna med rätten att deras mor haver ärvt 100 riksdaler, som förmäles i skiftebrevet, vilket icke var tillstädes.

Framstego åter parterna andra dagen inför rätten igen, vilka framvisa en förlikningsskrift, av befallningsmannen Anders Börjesson verifierad, som de hava ingått sig emellan, begärandes rätten ville samma förlikning uppläsa och i protokollet inskriva såsom ock skriftligen påskrivna och konfirmera:

"Såsom här vid landstinget uti Stångenäs härad, som hölls i Broberg den 2 april anno 1680, ibland andra saker och förrättningar var för rätten av Hans Andersson i Buane, hemma på Orust, lagligen instämde å deras svärsysters Elin och Gertrud Helgesdöttrars vägnar deras männer, Hans Casparsson på Buwalstrand och Per Bryngelsson i Kleva, för något arvskap efter deras hustrurs salig mor, hustru Johanna Hansdotter i Kleva, som Hans Andersson å sin hustrus, Sigrid Helgesdotters vägnar uti förlidne arvskifte icke hade fått sin rättighet utav, och nu blev överbevisat sterbhuset med rätta tillkomma månde, såsom var förnämligast bland mera som i rätten proponnerades en klar och riktig obligation, utgiven av fordom länsmannen, välaktade Anders Torbjörnsson i Lassehagen, lydandes på 50 riksdaler med deras pålöpande intresse uti 13 års tid efter förbemälde obligations innehåll å 6 procent.

Item hos Vitus Vitusson på Sotenäset 80 riksdaler, och Lars Jönsson i Finntorp 20 riksdaler med bägge deras intresse uti 6 års tid. Alltså efter rätten hade dessa parter utförligen visat denna saks rätta beskaffenhet samt ock för ögonen ställt vad elakt anseende denna aktion haver samt ock allt framgent slätta förtroende och umgänge de av sig torde giva, där var och en skulle i det högsta saken agera, värföre dem av rätten blev förhållet att taga detta i

nogare betänkande och beflita sig om genom några gode mäns medlande på vänlighet saken förlika och komponera, alltså hava fördelskull förbemälte svågrar och svägerskor sig därefter skickat och samma denna handel sig företagit och därtill tjänsteligen ombett herr Befallningsmannen över Sunnerviken, välbetrodde Anders Börjesson dem därutinnan betjäna och sig vilja bruka låta, vilket förbemälte befallningsman i så måtto efterkommit och genom dess trägna och flitiga meditation därefter till slut och ändskap bragt, att Hans Andersson i Buane skall för all dess pretention hava och undfå av den vissaste fordran, den han själv med sin hustru äskade och begärde, må tilldelas av den nu för rätten tilldömda betalning hos Anders Torbjörnsson i Lassehagen och därav bekomma 72 riksdaler, vilka 72 riksdaler blev belovat och sagt skola Hans Andersson oryggeligen och oavkortat åtnjuta.

Men det övriga av förr upprepade summor skall Hans Casparsson och Per Bryngelsson vara tillhöriga och göra dem sig så nyttiga som de bäst kan och gitter. Och därmed all annan framförd pretention, så den upplyste som den som skulle kunna yppas för dessa svågrar och svägerskor, alldeles vara av dem och deras arvingar kraftlös och upphövd. Det nu sålunda förbemälte svågrar med deras egenhändiga underskrift för Befallningsmannen med hösskrivna nämndemän vill attestera, som sedan här vid tinget måtte kunna uti protokollet införas och av herr häradshövdingen, välvise Johan Larsson-Wätterman, till oryggelig stadfästelse påskrivs och med dess samt häradets insegl påtryckas.

Vilket skedde i Broberg Anno Dei ut Supra."

Fjällbacka i början av 1900-talet.

Det var dock inte alltid som det gick så fredligt till vid sådana tillfällen. Men ville man bevittna ett regelrätt slagsmål i den bohuslänska skärgården under 1600-talet, så borde man ha besökt det lilla fiskeläget och handelsplatsen Fjällbacka en lördag åtta dagar före jul år 1692. Då hände saker, som sedan kom för tinget, och därom skrevs följande protokoll, som berättar utförligt om händelsen:

"Anno 1693 den 28 juni blev ett extra ordinarie ting och rannsaking hållet uti gården Hjälpesten i Kville socken och Norrvikens fögderi. Närvarande Kronans Befallningsman, välbetrodde Bengt Månsson och länsmannen Jacob Swensson. Av Kville härads nämnd Gunnar Larsson i Ytterby, Knuth Hansson i Dahle, Erik Joensson i Bottna, Bengt Angrimsson i Lersten och Jacob Olufsson i Dofweland. Angående ett slagsmål, som är hänt förliden vinter på Fjällbacka strand, varest strandsittaren Johannes Andersson darsammanstädes skolat med hugg och slag så hårt överfallit en bonde, Christen Ericksson i Hjälpesten ungefär åtta dagar före jul, som var på en lögerdag.

Söndagsmorgonen kunde han med möda rida till länsmannen och sig besiktiga låta, som var ungefär en fjärdedels mil. Sedan därefter höll Christen stadigt vid sängen intill åtta dagar före Kyndelsmässo, som var på sjätte veckan. Men åtta dagar efter Kyndelsmässo måste Christen Ericksson till Uddevalla marknad, men så bekänner han att han var då mycket svag och var befalld av herr major Falkengren, det alldenstund Christen var rotemästare för Tältelaget, skulle han där in och köpa fältnappar, betsel och annat till Trosspojken mundering och beklädnad. Denna väg till Uddevalla är fyra mil fram och lika tillbaka.

Christen Ericksson berättar, hurusom han var med sin svärfader, nämndemannen Gunnar Ellingsson i Hala nere på Stranden Fjällbacka för att köpa någon färsk fisk, då som han skulle med sin svärfader rida från Stranden, vilken på vägen ingick ett ärende på Stranden, som Christen mente han skulle varit hos Anders Nilsson. Utanför dess dörr mötte honom en dräng från Tanums socken, Oluf Endersson i Ryk, vilken hade tvenne hästar. På den ena hästen förde han en halvtunna trä., och vid denna Christen påknöts, så det gjorde honom ont och bad honom rida Pokker i våld.

Då mante de varandra till slag, och så kom Erik i Solberg ridandes, vars gosse Oluf Endersson tillförende slagit hade. Denne kyrkovärd Erik i Solberg slog så Oluf Endersson för pannan med sitt rideskaft, så att blodet utrann, vilket Erik själv tillstår. Denne Oluf Endersson överfaller så omsider denne Christen Ericksson, så de fingo varandra i håret. Omsider när de blevo skilda, löper denne Oluf Endersson tillbaka till sitt följe och sockenmän, som voro hos Johan Andersson, och klagade att de överfölo honom på gatan. Då gick Johannes utanför dörren, men denne Oluf Endersson grep till Johannes brunnskrok och lopp framåt gatan.

Där mötte honom Per i Stuvängen ridandes, den slog Oluf Endersson över huvudet med brunnskroken, men Oluf Tronsson i Lyngby och Per i Hudt hindrade Per i Stuvängen, att han ej fick slå honom igen. Sedan överföll Oluf Endersson Lars i Solberg, men Johannes Andersson grep strax fatt på en brandstake och förföljde Christen Erickson med hugg och slag.

Tre kulor såg länsmannen vara ovanpå huvudet, den största som ett litet suräpple, men de tvenne andra något mindre som små hasselnötter. Dessa märken såg ock kyrkovärden Erick i Solberg, som då var inne hos länsmannen. Sedan klagar Christen att han uti slagen stupade på en sten emot bröstet, och efter det Christen var omkullfallen, slog Johan honom i sidan, så

att reven måste vara bruten, som icke kännes olik, och klagar Christen sig mest över slaget i huvudet och sidan och på bröstbenet kännes en liten knuta, som är utvuxen. Denna Christen har nu alltsedan i våras legat sjuk och har föga kunnat varit från sängen. Den 8 juni har länsmannen med nämndemannen Knuth Hansson i Dahle hört Christens bekännelse, att han klagar sin svaghet av de slag han har fått av Johan Andersson, så att om han skulle dö och hans hustru och barn skulle gå om och tigga samt gårdsbruket förlagt, så är Johan Andersson därtill skyldig. Än framlades en rannsakingsskrift, som efter välb. herr major Falkengrens befallning fältväbeln Lars Arwidsson med några grannar Christens bekännelse författat den 12 nästlidne juni, som vidlyfteligen förmäler allt i samma bekännelse, att om han dör nu av dessa slag, är Johan Andersson orsak därtill.

Christen Ericksson, nu liggande på sin säng, uti vilkens stuga rannsakingen hölls, förmantes allvarligen sig besinna, vad för en svår sak han tillägger Johan Andersson, och om han därtill antingen skulle vara förledder eller göra sådan bekännelse av hat, avund eller illvilja, det den rättfärdige och allvise Guden ej låter sådan bliva ohämmat, vartill han med gott förnuft svarade, nu som ofta tillförende, att Johan Andersson och honom aldrig varit något ont ord emellan kommet. Detsamma ock Johan bekänner. Säger ock Christen, att han tänker ej heller något ont eller argt till honom, allenast han måste klaga de båda varit så olyckliga och i denna skadan kommit. och ytterligare vid sin själs salighet och som han för Guds dom vill svärja, förklarade sig av ingen annan sjukdom varit eller är behäftad än av dessa slagen.

Johan Andersson mente sig vara undskyllad, i det han alltsedan detta slagsmålet skedde, aldrig varit tilltalad av Christen, dess hustru eller svärfader, vilket om det varit skett, skulle han haft omsorg till att genom tjänlig läkedom bringa Christen till hälsan. Johan Andersson inkallade än vidare tvenne strandsittare, Oluf Olufsson och Lars Hansson, som skulle vittna huru Christen slog Oluf Endersson och hade honom i håret. Dessa vittnen hade intet att säga mer än att de såg det Christen och Oluf Endersson hade varandra i håret och bägge föll omkull. Sedan släppte Oluf Christen och tog Lars i Solberg i håret. Oluf Endersson hade intet att klaga. Johan Andersson säger, att det var så många som sade att Christen hade så illa slagit Oluf. och därför kom Johan Andersson till att slå Christen igen.

Vidare inkallades grannarna på Hjälpesten, Oluf Andersson, Lars Joensson, Amund Swensson, Amund Olufsson och Anders Hansson. Dessa tillstå att han gjorde resor till skogen förliden vinter, hava ock intet hört sedan om juletiden därav, men då bekände Amund Swensson och Amund Olufsson, att de voro om julafton inne hos honom. Då visade han Amund Swensson sidan som revbenen äro slagne och bad honom säga Johan Andersson, när han får tala med honom, huru illa han är slagen, men det har han intet gjort. Johan Andersson har hört utav Lars Joensson och Anders Andersson på Hjälpesten, det de hört sägas där på gården att Christen skolat fått sin sjukdom vid Anders Hanssons stugedörr. Omsider inkom ärlig tjänstepiga, Kerstin Alfsdotter, som berättade det Christens hustru Gertrud sade ute på gården: Jag vet att Christen har fått sin sjukdom vid Anders Hanssons stuga. Detsamma vittnade ock Lars Joenssons hustru Britta, som hörde det samma gång. Uti denna Anders Hanssons stuga är en smittosam sjuka, så att allt dess husfolk legat till sängs och där i byn sky de ännu Anders Hanssons sjuka hus.

Vidare berättade Johanna efter Lars Joensson på Hjälpesten, huru nu förliden måndags åttadagar tillförende, då kyrkoherden herr Oluf Erichsson i Kville, som är Johan Anderssons svåger, med Johans hustru Anna Erichsdotter, varit här på Hjälpesten hos denne Christen och honom om denna sak tilltalat. Därefter om aftonen sade Christen till Lars Joensson, att det gjorde honom ont det Johannes bliver så hårt gripnen, han har gjort honom mycket gott,

och sade därhos, om så illa skulle vara, skulle han då giva Johannes till, så han icke ville klaga sin död på honom. Detsamma Christen ock nu tillstod sig sagt hava och ytterligare bekände, att om så illa skulle vara att han dödde, ville han varken det hans hustru, barn eller andra anhöriga skulle stå på hans värsta, utan han har det förtroende till Johan, som alltid varit honom en god vän och hulptit honom med medel i dess trångmål lärer väl göra dess hustru och anhöriga gott. Dess hustru Gertrud sade sig ock icke skola ändra sin mans vilja eller resolution, antingen det bliver till liv eller död.

Kronans befallningsman begärde det rätten ville göra ett utslag om Johan Andersson, huru med honom skall förhållas, varefter han sig kan rätta. Johan Andersson erbjöd sig att vilja taga Christen i sitt hus, sköta honom med mat och dryck samt göra sin flit med läkedom att bota dess svaghet det bästa han kan, därtill Christen recolverade, lovade ock Johan att betala en god man i Christens ställe, tills Gud hjälper honom till hälsan.

Rättens utslag:

Alldenstund denne sjuke och slagne rusthållaren Christen Ericksson i Hjelpesten med dess hustru och svärfader Gunnar i Halas samtycke, vill förtro sig under Johan Anderssons och dess hustrus rykt och skötsel, därtill med att Johan betalar en god man som driver dess avel, tills Christen (vill Gud) kan bliva frisk, ty prövas det Kronans befallningsman kan lämna Johan Andersson under säkra och vederhäftiga löftesmän. Dock skall Johan Andersson vara skyldig vårda Christen Erickssons liv efter lag och framdeles, när Christen kan komma till rätta, skall Johan Andersson vara skyldig göra Christen en skälig förnöjelse för sin sveda, tidsspillan och försummelse.

Man levde i stark känning av skråväsendet i slutet av 1600-talet. Det var något i stil med vår tids fackföreningsrörelse. De hantverkare som inte tillhörde något skrå, bekämpades av de organiserade, som kallade de andra för "bönhasare". Så blev det bråk och strider dem emellan vilket bl. a. framgår av efterföljande tingsprotokoll från tinget på Broberg den 17 juni år 1697:

Befallningsmannen välaktade Petter Kall berättar ratione officie, hurusåsom fällberedaren Michel Radhe i Uddevalla under protest av hans excellens generalens och landshövdingens order att uppsöka alla bönhasare av fällberedarekonsten och dem förbjuda, honom till prejudice samma konst att idka, haver gått befallningsmannens ämbete till stort förakt och gjort execution och uttagit en stor hop skinn utan hans vetenskap. Fördenskull honom nu tilltalar. Michel Radhe svarar att han drog befallningsmannens hus ovetande förbi, sporde sig väg till länsmannen, honom träffade, tog honom med sig och genom honom dessa skinnen emottog sägandes att såsom befallningsmannen nu söker tala för dessa bönhasare, så kan den som Kongl. Maj:ts order ej stort aktar utan utlåter sig som ålderman för alla bönhasare.

Befallningsmannen begärer innan han skrider till vidare aktion, att han måtte övertyga honom, vad Kongl. Maj:ts order han ej fullgjort eller tillsidosatt. Michel säger, att medan befallningsmannen nu låtit honom incitera för vad han efter hans excellens order gjort, slutar han därav att han sig däremot upphäver. Befallningsmannen begärer han måtte bevisa om han haft hans ämbetes handräckning och där varit honom vägrader eller honom hindrat däruti. Svarades, att han gärna velat tala med honom men drogs villse.

Befallningsmannen gör detta till den änden ej att bifalla dessa bönhasare, utan att lag och rätt må dem såväl som alla Kongl. Maj:ts undersåtar vederfaras och ingen med våld dem överila. Michel säger sig därav kunna sluta att han upphäver sig för ålderman, alldenstund han vill alla bönhasare försvara och tager sig an deras sak, som strävar emot Kongl. Maj:ts

skråordning att förfäkta. Vilket befallningsmannen begärer att sådant må honom bevisas eller plikta, ty vore han ej värd att vara Kongl. Maj:ts tjänare. Mäster Michel kan detta ej bevisa utan beropar sig på cituation, varuti han stämmas icke allenast för den procedure, som han så egenvilligt gjort, utan ock hemgång vara förlupen, slutandes därav att befallningsmannen honom skymfat, och att befallningsmannen är den som söker förtrycka stadens innebyggare.

Befallningsmannen begärer, att medan mäster Michel ej kan honom detta övertyga, han då måtte efter Kongl. Maj:ts plakat plikta som den vilken honom här inför rätten till sin heder angripit. Mäster Michel säger att han ej kan så utföra sitt tal som vederbör, ej stort förstår sig på någon träta, ej något ont därmed menar, beder för sig. Befallningsmannen berättar att han endast söker Kongl. Maj:ts förordningars iakttagande och att något våld ej må bliva av någon egennyttigt förövat bliva.

Recolverades: Ehuru väl Mäster Michel angripit befallningsmannens heder med dessa här inför rätten utkastade skymfliga orden, i det han sagt, att han är den som ej aktar Kongl. Maj:ts ordningar utan utlåter sig för ålderman för alla bönhasare, så haver han likväl åtrat dem och i så måtto ej förstätt vad dessa ord betyda, utan föregiver sig ej något ont därmed menat, beder ock för sig, ty skall han därför bota 6 marker i twebotum.

Sedan befallningsmannen njutit sin satisfaktion och laga renovation för den skymf han honom tillfogat, berättar han hurusom mäster Michel haver gått av egen myndighet, brukat olaga utvägar och ej sökt vederbörlig handräckning samt uttagit hos Christopher och Pehr i Sollid en stor hop med skinn och dem dädan med sig fört tvärt emot länsmannens förbud, därigenom han begått nästan en fullkomlig hemgång, begärandes att han måtte därför plikta, besynnerligen som skinnen voro efter länsmannens sedel 193 stycken och ej efter den tiden hans excellens generalens och landshövdingens förbud var publicerad, dit levererad. Mäster Michel svarar, att sedan han hade Kongl. Maj:ts skråordning av år 1669 och hans excellens generalens och landshövdingens förbud och fullmakt av den 28 juli 1696 hos sig, sökte han länsmannen in loco, den han tog med sig, kan därför ej tro att han uti någon måtto sig förgripit. Befallningsmannen säger, att han uti så måtto sig förgripit, att han ej höll detta lagligen utan emot länsmannens förbud tog alla skinnen, oaktat att uti detta mål vore fäst, som borde med laga medfart rättas.

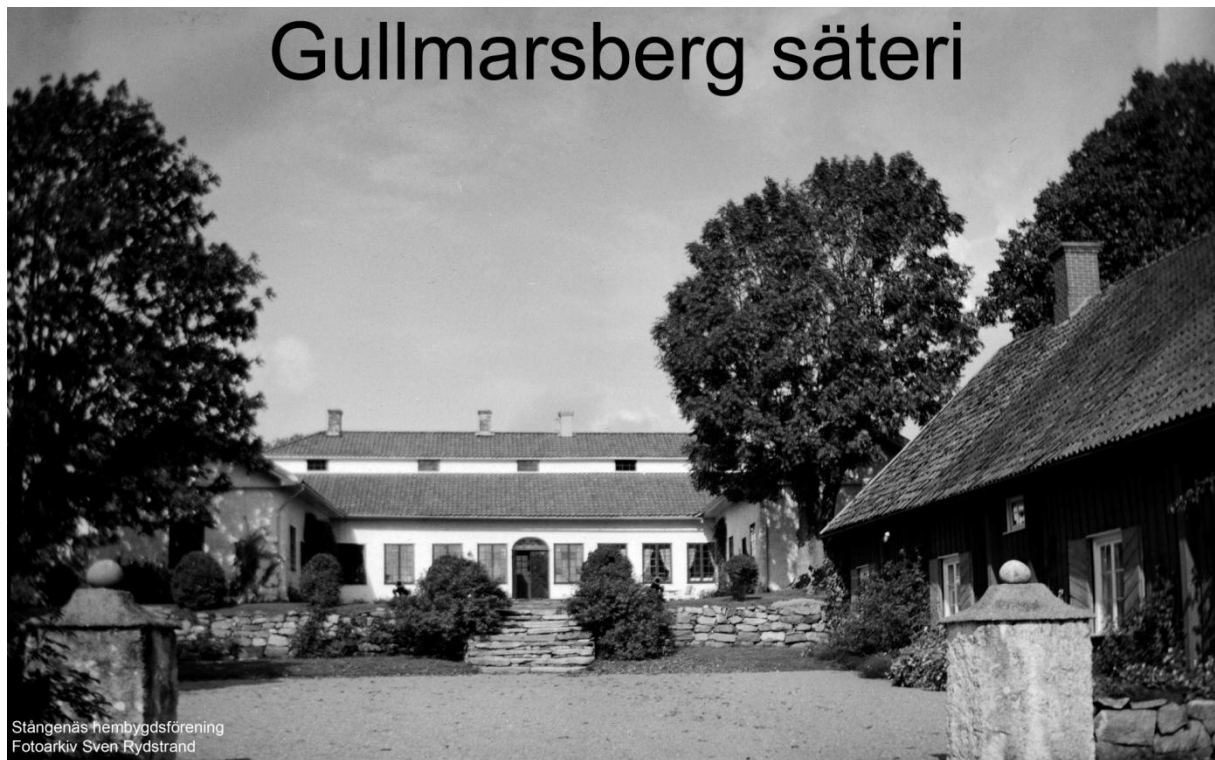
Rätten tillsporde Christopher och Pehr, om de någonsin hört en sådan skråordning vore publicerad. De svarade nej. Ej heller har de vetat att någon mästare i den konsten var utan en var tillåteligt detta sämskemakeriet att idka och driva. Mäster Michel beropar sig på den 21 punkten ut den 10:e artikeln av Skråordningen, däruti han makt haver med vederbörandes hjälp bönhasar fasttaga och hans arbete med verktyg falla till ämbetet. Haver dock inte själv dem tagit utan länsmannen in loco, Alf i Berga, varit honom behjälpeilig.

Länsmannen nektar detta inte att han var med honom, men han sade till honom, att han skulle allenast se över skinnen och sedan lägga dem där de var, intill lag och rätt skilt dem, vilket han inte aktade. Befallningsmannen begärer, att mäster Michel måtte tillhållas att de skinn tillbaka leverera, som dessa skinnredare hade till att bereda, innan hans excellens generalens förbud var publicerat. Mäster Michel begärer dom, antingen han skall betala skinnen eller dem behålla.

Kyrkoherden med nämnden och samtliga allmogen betygade att de aldrig hört att Kongl. Maj:ts plakat och skråordning någonsin varit här på orten publicerat, ej heller vetat att sådant varit förbjudet, besynnerligen som aldrig något skrå varit uti Uddevalla eller mästare, som

sådant sökt förbjuda, förrän mästern Michel kom. Christopher och Pehr i Sollid berättade och med sin salighets ed betyga, att de aldrig något skinn efter det hans excellens generalens och landshövdingens förbud varit publicerat, som den 6 september skedde, haver emottagit, vilket kyrkoherden, ärevördige herr Owe Tegnér, med dem besannade. Rätten tog denna sak uti betänkande och sålunda resolverade:

Att såsom både kyrkoherden med nämnden och allmogen enhälligt betyga att denna Kongl. Maj:ts allernådigaste skråordning här på orten aldrig någonsin tillförende varit publicerad, ej heller någon rätt mästarte uti Uddevalla för detta varit boende än mästern Michel ditkom och är med hans excellens generalens och landshövdingens fullmakt och förbud försynat, vilket först den 6 september 1696 är här på orten publicerat, ty prövar rätten skäligt att mästern Michel bör ställa tillbaka alla de skinn, som kunna visas vara till Christopher och Pehr förrän detta sista förbud kom och blev dem kungjort, levererade. Men de som därefter äro dit sända, skola vara konfiskerade, och de som de bevisligt skall gjort hava före förbudet, bote 40 marker. Efter och länsmanen varit honom mästern Michel assisterligt och handräckt, ty befrias han från den tillvitade hemgången.

De 300-åriga byggnaderna på Gullmarsbergs forna säteri.

Trätor och skällsord emellan grannar togs ofta så allvarligt att de drogs inför tinget. Här ett exempel på detta från Gullmarsberg i Skredsviks socken. Protokollet skrevs vid tinget med Lane härad i Härstad den 4 november år 1695:

Framträdde för rätten trädgårdsmästaren Pehr Larsson vid Gullmarsberg, som innan någon sak blev andragen honom och Jöns i Rålanda, tillspordes honom om rätten haver tilldömt honom något att avlägga till Jöns i Rålanda för deras mellanhavande träta, svarande han nej, utan de blevo utom rätten själva förlikta. Frågades vem honom snubbade inför rätten?

Svarade, det ingen det heller gjorde mer än befallningsmannen, välbetrodde Petter Kall uppstod då han sade att häradshövdingen var såväl svenskt barn som han, begärandes att han skulle hålla fördrag med slika ord, hoppandes befallningsmannen haver tjänt hans Kongl. Maj:t kong Karl den elfte så troget med sin underdåniga tjänst som någon annan, ej kunnandes sådant förkast lyda, vidare intet. Haver nu ingen klagan att föra emot Jöns Reorsson, eftersom de äro vänner och en gång förlikte. Ej före detta talet nu inför greven och översten, högvälborne herr Christian Ludwick Ascheberg, utan inspektören Mårthen Christensson det androg, då greven befallte honom uppsätta en suppleck, så skall han själv låta saken utföra.

Rätten befallde trädgårdsmästaren Pehr Larsson att han skulle berätta huru saken sammanhänger, då tillkännagiver han huru de emot aftonen kommo att dricka tillsammans presmässodags förliden vid Stocken, och huru de sutto begynte de att skälla varandra. Änteligen säger han till Jöns: Låt mig bliva, jag är ett ärligt svenskt barn! Du får hugg. Därtill Jöns svarade: Ja, jag visste det icke förr.

Det är vackra folk de svenske! Hade de några skor på sig, när de kommo hit till Bohuslän? Flera ord föll dem intet emellan. Jöns nektar dessa orden hårt sig aldrig sagt hava, utan när de hade eljest tvistat om ett och annat tal, så säger han åt Petter: Jag kände dig väl, när du inte hade spännen i skorna. Vidare intet. Nämnade ingen svensk man, men om han sade något sedan blodet var honom avrunnet, några ord i sin yrsel, det kan han sig intet erinra. Petter förebär Jöns dessa orden sagt, förrän han slog honom, varpå slaget följde det dock inte hade skett, så framt Jöns dessa försmädeliga orden ej utkastat. Petter beropar sig på vittnen, som närvoro:

Sören Andersson i Skiälbacken, klockare vid Skredsviks kyrka, och hade ingendera parten emot honom att exipera, värföre han efter avlagd ed vittnar, att när Pehr och Jöns voro uti Stocken tillsammans uti träta, var han ock där med. då han hörde Jöns säga, att de Svenske äro vackert folk, men om han nämnde att de hade några skor eller spännen i dem, minns han intet mer än att de om skor talade, var ock mycket drucken, gick ock mycket ut och in ej gjorde sig några tankar om deras tal. Orden talades förrän Jöns blev slagen.

Drängen Sören Andersson vid Skolan om 21 år, efter avlagd ed betygar, att efter det Pehr och Jöns suttit och druckit, begynte de att träta sins emellan. Då frågade Jöns: Var är då Pehr hemma? Svarade honom Pehr: Jag är född i Västergötland. Därtill Jöns åter sade: Det är vackra folk, de Svenska, som då när de komma hit neder, då äro de både nakna och barfota. Då sporde Petter om han hade klätt någon svensk karl. Svarade Jöns att både hans fader och hans grannar hade gjort det.

Och när din fader kommer hit neder, haver han en swart Wallmarsrock på och sösvarta Wallmarsböxer. Pehr sade däremot: Jag haver sett din fader i Blagarnskläder. Då svarade Jöns: Han hade dem, så hade han sölvknappar däruti. Pehr bad Jöns låta sig bliva, sägande sig vara ett infött svenskt barn, därtill Jöns svarade: Jag visste det inte förr, aren I det, min Petter, det är vackra folk det. Hade de några skor på sig, när de kommo hit neder? Därmed sköt han alla i huset till vittne. Gingo bägge på dörren och kommo in igen. Då slår Petter till Jöns i nacken med ett trä, så att han föll stupa omkull. Men vad de sedan gjorde, vet vittnet intet, eftersom han gick på dörren.

Pehr Larsson beropade sig på ryttaren Hemming Gusing, som nu är uti Halland, och gårdsfogden Mårten Mertz på Gullmarsberg, vilken ej heller är tillstädes. Ty kan denna saken ej för denna gången upptagas utan till nästa ting uppskjutas, därtill dessa vittnen skola instämmas.

Oenighet och tvister kunde ofta uppstå, när det gällde rätten till gårdarna. Så var fallet beträffande Dahle gård i Kville socken på 1680-talet. Därom finns följande protokoll från tinget i Rabbalshede den 16 mars år 1682:

Framkommo för rätten Nills och Olof i Dahle av Kville socken, kärander, Simon i Dufweskår, Olof och Lars på Edsten, svarander, för tvenne tunnor odelsjord i Dahle, Kville socken, som deras salig fader Christen i Ledum sig tillpantat av Hans i Staaby för 200 riksdaler, vilken jord de nu ånyo igen förpantat till nämndemannen

Knuth i Rabbalshee. Inlade så käranden Nills Persson i rätten sin skriftliga inlaga, vari förmäles att nämndemannen Knuth i Rabbalshee haver honom låtit avsäga med hemmanet Dahle, som han i femton år haver åbott, hyst och byggt, skattat och svarat för såväl i fred som ofred. Och nu före ju är bemälte Nills avsgd med bruket, av orsak att nämndemannen Knuth är ifrån sin gård Rabbalshee avsgd.

Begärer så käranden att svaranden måtte bevisa, om de denna jord haver lagligen uppbjudit efter det andra kapitlet i Jordabalken, därigenom han ej annat vet än att jorden skall vara i lönndom såld. Säger sig ock käranden, att han skall vara nästa odelman på sin hustrus vägnar, för reda penningar att inlösa densamma jord, om den icke Kronan hemfaller, eftersom jordägaren icke haver haft mera än en tunna skyld och tagit Taga och Landskyld för två tunnor i 32 år, och icke givit Kronan mera än för en tunna, begärandes att honom måtte bliva maintinerat efter det 3: je och 4:e kapitlet i Jordabalken.

Därhos inlägger käranden ett brev av majoren, ädle och välborne herr Georg Wilhelm von Muhl, i rätten, att såsom åborna på militiehemmanet Dahle, till hästehemman löjtnanten Edberg påfört, sig hos honom besvärar, att gästgivaren Knuth i Rabbalshee honom ifrån gården Dahle vill avtränga, fördenskull majoren honom bonden rekommenderar att han må vid bruket maintinerad bliva.

Häremot svaranderna, Christen Larssons söner i Edsten, framlade ett pergamentsbrev av dato den 24 januari anno 1633 utgivit av Oluf Persson i Dahle, varuti han tillstår att hava lånt av Hans Persson i Staby 220 goda ankla riksdaler in specie uppå en tunna skyld, som är hans rätta odel i Dahle gård. Nock ett dito pantebrev av dato den 16 februari 1635, vari förmäles samma jord vara utsatt till Christen Larsson i Ledumb, som var dessa svaranders fader, av Hans Persson i Staby för summa 220 riksdaler in specie, som det till sig förpantat haver.

Nu tillstår ovanbemälte svarander, Simon, Olof och Lars. att de för fyra år sedan hava pantsatt samma jord i Dahle ifrån sig och till Knuth i Rabbalshee för 20 riksdaler, och nu sedermera vid nästförgångna juletid hava de uppburit av Knuth 45 riksdaler, emedan Knuth därtill förorsakad haver varit, förmeddelst länsmannen honom hans nåde generalgouvernören och landshövdingen, den högvälborne herren Georg Hendrick Lybeckers fullmakt på gästgiveriet av dato Strömstad den 3 juli anno 1681. Alltså haver länsmannen honom ifrån gården Rabbalshee avsgt, att göra gården Dahle nödig för honom att inflytta, att han icke måtte husvill bliva och med hustru och barn på marken ligga, och som befinnes

därhos att denne Christen i Ledum haver tagit av dess åbor i Dahle landskyld två tunnor och likväl efter ovanbemälte utgivna pantebrev intet ägt mera än en tunna för 220 riksdaler, som han tillpantat haver. Är så bevist efter Christen intet mer ägt än en tunna, då haver han pålagt en tunna till den förr gick därav och åborna den att betala årligen, förmedelst den stora pantepenningen var utgiven. Då salig befallningsmannen Seth för ungefär 16 år sedan fick det förnimma, då haver han gården Dahle låtit införa i Kronans Jordebok för 2 1/2 tunnor skyld, varav är kanonigods en halv tunna, och skylldade gården förrän Christen fick den intet mer än 1 1/2 tunna, och påökte Christen den ena tunnan.

Är framlades en sedel, daterad 1633 den 20 januari av salig Christen i Ledum med egen hand underskriven samt Hans Persson i Staby och dess bomärke, vari de tillstå att vara så förlikta, att Christen skall giva Hans sju tjugonde daler på panten och 80 riksdaler i fasta och taga på gården. Och på den tiden har åbott en man benämnd Joen på Staby, som ock brukade hälften med Hans, och för det Hans fick honom ifrån sig på bruket, skall han giva honom 80 riksdaler, och det blev kortat i Christens pantepengar i Ledum, och kom så denne Joen för dessa pantepengar in på Dahle att bruka, vilket allt Joens barn bevittna, som är Johanna i Rabbalshee, Knuths hustru, och Olofs hustru i Dahle, Marta Joensdotter.

Tillsporde ock av rätten, om käranden Nills haver någon tagesedel på gården, varpå svarades att densamma i kriget har förkommit, varemot svaranderna betyga att Nills intet givit utan allenast fem riksdaler i åminnelsepengar till en benämnd Swen. son: före honom för armodsskull avflyttat. Är så bevist och klart funnit, att varken käranden eller svaranden är av odelsgrenen. Flera skäl hava parterna å ingendera sidan att framdraga utan voro dom begärandes.

Resolution: Av de skäl in akta finnas, i det Christen i Ledum haver gården landskyld höjt och pålagt en tunna landskyld, förmedelst hans stora pantpenning, finner rätten att salig befallningsmannen Seth skrivit den tunna under Kronan för ungefär 16 år sedan, varöver Kronan är bleven först byxelrådlig över all gården, är så därigenom Kongl. Maj:ts intresse sökt, ty synes rätten intet pantemannen kunna mista sin ena tunna landskyld för de utlagda pantepenningarna.

Eljest vad käranden föregiver att vara av de rätta odelsfolk och närmast till gården att infrälsa, kan han ingalunda bevisa, utan både han och svaranden äro de ganska främmande till. Vårföre är rättens avsagda dom, i det Joen i Dahle, som är fader till Knuths hustru Johanna Joensdotter och Olofs hustru i Dahle, Marta Joensdotter, förmedelst de stora tagepenningar han måst kvitta för Staby han åflytta och in på Dahle, som voro 80 riksdaler, samt i det Knuth i Rabbalshee för fyra år sedan begynt giva en panteavhandling med Christen i Ledums arvingar, och då varder utgivet 20 riksdaler och nu senast 45 riksdaler, skall vara närmast att åbo Dahle, och Nills att flytta till den jord, som han har odelsrätt till, Bärby benämnd i Kville socken, som eljest ligger och vill hemfalla Kronan.

Det kan i detta sammanhang nämnas, att gården Dahle fortfarande befinner sig i gästgivaren Knuth Hanssons och Johanna Joensdotters släkt, varför den är en av Kville sockens äldsta släktgårdar.

Kvinnoträtor och därav följande slagsmål förekommer ännu i slutet av 1700-talet, och åtminstone någon gång blev det tingssak. Såsom t.ex. år 1799 i Lyse socken, varom följande protokoll skrevs vid sommartinget i Kviström sistnämnda år:

I följd av beslut från föregående ting framställde kommissarien och kronolänsmannen Jonas Forsström hustru Anna Ericksdotter i Klätta tilltalad för slagsmål å hustru Elin Tomasdotter i Kåtebol, och medgav Anna att hon uppretad av Elins otidiga förhållande i Annas hus, dels stött henne med ett banketräd, dels ock med en smal käpp givit henne ett slag i ansiktet, därav hon likväl icke förmodar att någon åkomma kunnat ske. Och medgav jämväl att hon bemälte Elin okvädat men förmenar att detta kan ursäktas med att Elin störde hennes fred och lugn på sabbatsdagen. Åklagaren yrkar böter efter rannsakingens föranledande.

Utslag: I avseende till Anna Ericksdotters eget erkännande och den upplysning vittnet Olof Persson i målet om förloppet medelte, prövar tingsrätten rättvist ålägga Anna Ericksdotter att bota 24 skillingar för det hon utan åkomma tillfogat Elin Tomasdotter ett slag med ett banketräd, och 3 riksdaler för ett, slag med en käpp i ansiktet, varav enligt vittnets utsago blod utrunnit, samt 16 skillingar för ohöviska ord emot nämnda hustru, och 3 riksdaler för det härunder begångna sabbatsbrottet, tillsammans 4 riksdaler, 40 skillingar till treskiftes, varjämte hon med 24 skillingar skall ersätta vittnets kostnad.

Även gårdsbrunnar kunde förorsaka tvister, såsom skedde på Ferlev i Bro socken år 1799 enligt följande protokoll:

Genom stämning yrkar sergeanten Rutger Forsström i Ferlef, att Hans Fernlöf i Ferlef måtte förbjudas att hämta vatten i trädgården till den förres innehavande boställe i Ferlef, varjämte han tillika skulle genom gångvägs anläggande tillfoga käranden skada. Och yttrar svaranden att det alltid varit vanligt, att ej mindre han än de övriga Ferlefsborna hämtade vatten utur brunnen i Boställets trädgård, då vattenbrist annorstädes inträffade, och förmodar han denna frihet lika så litet härefter som hittills kan honom förmenas, så som han ock intet väntar den oginhet av sin granne, att missunna honom vad Forström icke själv kan behöva, varvid denne senare, biträdd av sin broder, hovrättskommissarien Jonas Forsström, erindrar att då Fernlöf själv icke vill hålla grannsämja, bör han ej heller kunna vänta sig det av sina grannar, och begär han ersättning för dess rättegångskostnad.

Utslag: Enär Hans Fernlöf icke har kunnat visa sig ha rättighet till vattenhämtning uti Forsströms innehavande trädgård, helst tvivelaktigt är att hittills varande övligt bruk berott på boställsinnehavarens medgivande och icke kan innefatta någon urminnes hävd, så kan tingsrätten emot kärandens väckta påstående Hans Fernlöf vid denna förmån icke bibehålla, utan bliver honom vid 1 riksdaler, 3 skillingar vite förbjudet att med slik vattenhämtning fortfara, såvida han med käranden därom icke överenskomma kan. Men i så beskaffad sak kommer parterna att deras i rättegången orsakade kostnader själva stånda.

Om ett slagsmål i Störreberg år 1799 skrevs följande protokoll vid Kviströmstinget samma år:

Engelbrekt Moberg i Störreberg, Bro socken, hade väl stämt bonden Andreas Twetberg därstädes för det han beskyllt ej mindre Moberg än även dennes son att hava begått tjuvnad och tagit hästskor av Andreas hästar ute i vilda marken samt för det Twetberg under sistlidne höbärgning under det Moberg var stadd i arbete på Ängstegen under hugg och slag samt med svordom och fylleri tillfogat Moberg flera blodsviten. Men som Twetberg sig icke infann, så förklarade Mobergs ombud, bonden Börje Månsson i Häller, att han hellre vill för denna gången nedlägga sin talan emot Twetberg såsom sin husbonde än blottställa sig för följderna av hans missnöje, såvida Twetberg honom icke ånyo förolämpar, i vilket fall öppen talan förbehålles. Och låter häradsrätten alltså detta mål därvid bero, dock med åläggande för kronolänsmannen i orten att efter befogenheten detsamma åtala.

Det var emellertid inte första gången bonden Andreas Twetberg var åtalad för slagsmål. Den 21 maj 1792 hade han kommit upp till adjunkten Johan Fredrik Gillbom på dennes kammare i Bro prästgård och anfallit prästen med eder och svordomar samt därtill slagit och okvädat honom. Twetberg var då också av starka drycker överlastad. Men då länsmannen instämde honom till tinget den 5 juni samma år, förklarade adjunkten att han avstod från talan i målet, eftersom det inga vittnen fanns till bråket. Målet avskrevs därför, men ovannämnda uppgifter finns intagna i domboken.

Det ofog som ofta förövades på böndernas ägor och skog m.m. föranledde ibland att vederbörande skrev till tingsrätten och bad om hjälp emot fridstörarna. År 1798 den 13 mars skrev sålunda bonden Börje Jonsson i Stranderäng, Bro socken, följande inlägga, som finns intagen i domboken:

Högväldle herr Häradshövding så ock Vällovliga Tingsrätten!

Uppå mina ägor i en fjärdedel i hemmanet Stranderäng i Stångenäs härad och Bro socken, får jag med största missnöje erfara, huru såsom mindre betänksamma människor till min skada och förfång icke allenast förövar olovligt skogshygge och lövbrott i min skog, utan genom timmerflottningar i den s.k. Bärffendalsälven vid mina ägor de där av mig anlagde Målar till laxörens fångande alldeles fördärvas och obrukbara göres. Jämte det olaga farvägars nyttjande, gärdesgårdars nedrivande på mina ut- och inägor.

Då jag utom detta måste vidkännas att mina farkoster vid Stranderängsleran utan mitt lov och minne nyttjas och bortföres. Vårföre jag i djupaste ödmjukhet hos den vällovliga tingsrätten anhåller om förbud mot ett ansenligt vite utom skadans ersättande och böter enligt lag för den eller de som på föreskrivna sätt något till förfång förolämpar och förstören Då jag i lika ödmjukhet anhåller att denna min ansökning måtte i protokollet inflyta. Jag har äran att med all högaktning och vördnad förbliva högväldle herr häradshövdingens så ock den vällovliga tingsrättens allerödmjukaste tjänare.

*Börje Jonsson
i Stranderäng.*

Uppå begäran uppsatt av Börje Månsson i Häller.

Ansökan blev bifallen, och ett vite av 2 riksdaler specie utsattes för den eller de, som gjorde ny åverkan på Stranderängs skog etc.

Det blev bråk vid Brastads kyrka under det pågående tornbygget år 1795. Följande protokoll skrevs därom vid tinget i Kviström den 18 november sistnämnda år:

Efter stämning inställde sig Elias Nilsson såsom ombud för sin styvson, drängen Anders Johansson i Östebo, och yrkade laga ansvar på Olof Larsson i Stora Hede, som personligen tillstades kom, för det denne senare under förrättat arbete vid Brastads kyrka hade överfallit käranden med hugg och slag, ingivandes kärandefullmäktigen till förment styrkande av dess huvudmans talan en så lydande attest:

"Uppå begäran av Anders Johansson lämnar vi undertecknade till sannfärdigt bevis, att i förlidne sommar, då vi var på kyrkoarbete vid Brastads kyrka, hände då att Olof Larsson i Stora Hede rök på drängen Anders Johansson i Östebo med vrett mod och det inne i kyrkan med hårdragning och huggande samt bröt honom omkull och begav intet förrän de tog honom ifrån honom, som vi såg. Det kan allt vi med livlig ed besanna, om så påfordras skulle.

Östebo den 7 november 1795

*Nils Andersson under Östebo.
Drängen Anders Ohlsson i Stora Hede.
Pehr i Stranderäng."*

Svaranden medgav föregående intyg i så måtto som han medgav, att då han med flera stod vid vindspelet i vapenhuset för att uppvinda sten till Brastads kyrkotorn, skall han ha blivit spänd över ena benet och då trott att sådant skett av käranden, värföre Olof tagit Anders i håret och örat men uppå tillsägelse strax släppt samt icke sökte visa något annat förhållande än vad attesten utvisar och käranden vidgått.

Olof Larsson fick bota 24 skillingar specie till treskifte samt betala rättegångskostnaderna med en riksdaler specie.

I Lysekils fiskeläge hade man långt framskridna planer på att bygga en kyrka 1794, men detta måste uppskjutas, eftersom något timmer icke kom, trots att man avtalat med en virkesägare i Foss socken att denne skulle leverera 24 tolfter timmer och fått pengar därför. Ännu år 1796 var timret inte kommet, varför det blev stämning. Vid tinget i Kviström år 1796 den 12 mars skrevs följande protokoll:

Samtliga strandägare på Lysekil hade till detta ting låtit inkalla Hans Jacobsson i Sivik, för det han icke skall fullgjort en med käranderna ingången förbindelse om 24 tolfte timmers anskaffande, värföre skadeståndsersättning och rättegångskostnad yrkas. Vid uppropet inställde sig å kärandesidan auditören och v. häradshövdingen herr O. E. Grimberg och svaranden personligen, av vilka den förre till käromålets fullföljande företedde det i stämningen återopade kontraktet med därå tecknade borgen och kvittens, så lydande:

"Emellan undertecknade är följande timmerhandel avslutad nämligen. Jag undertecknad, Hans Jacobsson i Sivik förbinder mig att nästa vår, så tidigt som flottning ske kan, leverera till Lysekils kyrkobyggnad vid Åbacken att emottaga åtta tolfte 18 alnar långa samt mellan 6–7 tum i toppen och sexton tolfte 16 alnar långa och mellan 6–7 tum i toppen. Överhuvud 34 daler silvermynt pr tolfte, gör tillsammans åtta hundra daler silvermynt, varav hälften, fyrahundra daler silvermynt genast betalas och hälften vid leveransens fullgörande vid Åbacken.

*Försäkras av Lysekil den 8 sept. 1794.
Hans Jacobsson i Sivik.
Självt hållit i pennan."*

För ovanstående full leverans ansvarar undertecknad till fullo, så som jag sjelvt bort leverera densamma. Ut supra

*Sam. Christensson
i Gunnarsby.*

Svaranden erkände såväl föregående överenskommelse som att han uppburit penningarna, men han förklarade, att sedan timret skulle flottas genom sjön Tjärn och Örekilsälven till Åbacken, skall svaranden dels av för mycket torka, dels åter av en ovanlig vattenflod blivit hindrad att dess skyldighet härutinnan fullgöra, vilket av flera personer intygades. Svaranden ålades att återbetala till Lysekils strandägare de i förskott erhållna penningarna, varefter tingsrätten lät saken därvid bero.

Det var inte så ovanligt att präster okvädades och nedskälldes. Här återges ytterligare ett protokoll från Kviströmstinget den 16 mars år 1797. Då är det adjunkten Hans Josias Rhode i Bro som ofredas:

Det hade kronolänsmannen välaktade Jonas Forsström till detta ting låtit inkalla Jonas Christensson i Fisketången, Sotenäs härad, att lagligen ansvara för det han söndagen den 22 sistlidne januari uti Bro kyrka skall ha okvädat adjunkten herr H. J. Rodhe. Vid upprop av saken inställde sig parterna personligen, av vilka svaranden i så måtto den åtalade förbrytelsen erkände, som han berättade, att sedan han ovanberörda dag skall till kyrkan haft med sig och till klockaren avlämnat en kungörelse, som borde uppläsas, men herr adjunkten Rhode sådant vägrat, varföre Jonas Christensson efter slutad gudstjänst på gången i kyrkan skall yttrat, att eftersom församlingen ej hade någon präst, som kunde läsa kungörelsen, finge väl svaranden göra det själv, och som kronolänsmannen för detta Jonas Christenssons förhållande å dennes senare yrkade laga ansvar och vidare nu ej var att erindra, alltså avsades följande:

Utslag: Som svaranden på sätt protokollet innehåller den åtalade förseelsen erkänt och det blivit upplyst att den på en söndag varder begången, alltså skall Jonas Christensson med gällande av 60 kapitlet 6 par. brottmålsbalken för dess i anseende till herr adjunkten Rodhe havda yttrande bota 3 riksdaler för sabbatsbrottet, jämte 3 riksdaler, 4 skillingar samma balk konungen, häradet och målsägaren till treskifte.

Att vägra prästerna tionden, kunde stå bönderna dyrt. Så hände emellertid ibland och bl. a. år 1800 i Bro, varom följande protokoll skrevs vid Kviströmstinget den 11 mars år 1801:

Till detta ting hade väl Kongl. hovpredikanten, prosten och kyrkoherden i Bro, högärvärdige och höglärde herr magistern Eric H. Lindgren, stämt Olof Olofsson i Berg, Brastads socken, för det han vägrat att in natura utgöra spannemålstionden av dess hemman och såsom rättighet yrkat få densamma med penningar gällda, vilket åter herr prosten vägrat och yrkat att han måtte åläggas förliden års obetalda tionde in natura avlämna och ersätta rättegångskostnaden. Men vid upprop anmälde herr prostens nu av honom utnämnda ombud, herr vice auditör Sonnenstein, att Olof Olofsson förliden måndag låtit spannemålen avlämna, så att sedan denna skyldighet blivit fullgjord, huvudsaken kunnat avstanna.

Men som herr prosten varit föranlåten genom rättegången få dess rätt stadgad till rättelse även för andra, som torde varit hågade att följa Olof Olofssons exempel, och Olof icke förrän herr prosten blivit nödsakad att vid första rättegångsdagen göra en hitresa för sakens utsättande, rätt för sig gjort, ävensom herr prosten nu ytterligare i dag sett sig föranlåten att dess rätt härstädes bevaka, så yrkades att hans rättegångskostnader enligt ingiven räkning måtte bli ersatt med 8 riksdaler, 16 skillingar, men å svarandesidan förmodade nämndemannen Sven Hansson i Foss att icke någöndera hitresan varit för herr prosten av nöden, helst den som i dag skett, och att då herr prosten vunnit ändamålet med rättegången, kunde herr prosten ock utan sin skada eftergiva rättegångskostnaden.

Detta allt överväger tingsrätten, och som svaranden Olof Olofsson käromålet fullgjort samt tionden som återstått in natura vederbörligen avlämnat, alltså låter ock tingsrätten därvid bero, men emedan herr Kongl. hovpredikanten och prosten Eric Lindgren blivit på kostnad bragt genom rättegångens anställande, ty kan tingsrätten ej undgå att med en riksdaler, 32 skillingar, svaranden sådan nödstånden kostnad ersätta.

Kvarnstenar kunde vålla bekymmer, och att trätor uppstod om dem, var inte så ovanligt. Vid tinget i Kviström den 22 november år 1794 förekom följande mål härom:

Klockaren Anders Nilsson i Brastad hade till tinget låtit instämma Engelbrekt Jacobsson dårsammanstädes med påstående, det måtte den senare ansvara för det han olovligen skall borttagit en käranden tillhörig kvarnsten samt densamma återställa och gällda förorsakade kostnader. Jämte antaget biträde, gymnasiebefallningsmannen Herr Joseph Hylander, förekom vid dess upprop käranden personligen och för svaranden dess befullmäktigade ombud, nämndemannen Sven Hansson i Foss, varefter käranden till förment styrka och grund för dess talan företedde tvenne så lydande bevis:

"På begäran lämnas det klockaren Anders Nilsson i Brastad till ett sannfärdigt bevis, att klockaren och hans fader, Nills Thoresson, hade upparbetat en kvarnsten i deras samfällda utmark och nu är av Engelbrekt Jacobsson i Brastad borttagen, det kan jag med livlig ed bestyrka, om så påfordras skulle.

*Immestad den 17 november 1794.
Olof Haraldsson."*

"Att gymnasieåbon Nills Thoresson i Brastad har bränt och ägt en kvarnsten i utmarken å fältshamn, vilken tillhör dess son, klockaren Anders Nilsson i Brastad, som varder härmed på begäran till bevis lämnat.

*Berga den 18 november 1794.
Måns Nilsson."*

Under bestridande av ovan skrivna attester föregav ej allenast svarandeombudet, det dess huvudman skall av sin svärfader, bataljonsfältskären herr Christian Schewenius såsom innehavare av bostället Lund vilket i utmarken med gymnasiehemmanet Brastad är samfällt, erhållit tillstånd att i berörda mark taga den kvarnsten, käranden nu söker att tillägna sig, utan ock yrkade av sådan anledning bemälte herr bataljonsfältskärs hörande. Detta medgavs så vida av käranden, som Anders Nilsson anhöll om anstånd med målet för att kunna få sina uppviste intyg behörigen fastade.

En strid om en annan kvarnsten uppstod på Ryxö i Brastads socken år 1799. Härom förekommer följande protokoll från år 1800:

Tingsrätten lät sig förekomma uppskjutna målet emellan klarinettblåsaren Adolph Fredrik Lindblom, kärande, samt Olof Jonsson den äldre och Olof Jonsson den yngre i Holländaröd, svarande, angående ersättning för en kvarnsten, som förmenas vara tagen på bostället Ryxös ägor. Och kommo parterna tillstädes, varvid Lindblom föregav att förre boställsinnehavaren, trumslagaren Bäck, vars rätt han äger, bränt och huggit stenen i Ryxö kohage, men svaranden menade, att förrän Bäck möjligen hade gjort något arbete, skall han dock ej fått borthämta stenen, såsom huggen i Holländaröds till kohage utlagda område.

Där har ock stenen setat vid berget fast och av svaranden blivit utbränd. Och finnes där vid Holländaröd tvenne övriga åbor, såsom lika delägare med svaranderna varit behjälpeliga. Och som parterna vid detta förvettande begåvo sig därtill att med förbehåll om öppen rätt låta denna saken vila till dess att genom nu förevarande delning utrönt blivit till vem kohagen härer, där stenen blivit tagen, så finner ock tingsrätten skäligt att därvid låta bero, ej mindre i huvudsaken än vad angår den å svarandesidan yrkade ersättningen för rättegångskostnaden.

Det kunde någon gång uppstå tvister emellan arvingarna efter någon avliden anhörig. Ett sådant ärende förekom på Lännestad i Bro socken år 1795. Här får man i protokollet veta vad som gick åt vid en begravning på den tiden. Så skrevs vid Kviströms samma år:

Rassmus Ohlsson i Lännestad hade till detta ting låtit inkalla dess broder Knut Ohlsson i Skulestad och system, änkan Maren Ohlsdotter i Säleby, Foss socken, med påstående det svaranden måtte lagligen åläggas för deras andelar efter avtäckten återgälda käranden den kostnad, som han måst använda vid parternas avlidne faders, Olof Knutssons från Lännestad, begravning och jämväl ersätta förorsakade rättegångsutgifter. När detta mål uppropades, inställde sig käranden personligen och Knuth Ohlsson å egna och Maren Ohlsdotters vägnar, av vilka förstnämnde jämte lämnad upplysning därom, att Olof Knutsson hos käranden haft sitt hemvist och underhåll samt därstädes avlidit, ingav följande:

"Uppgifter om vad som kostade på begravningen till Olof Knutsson i Lännestad:

<i>Likstol och predikan.</i>	<i>2 riksdaler</i>	<i>24 skill.</i>
<i>Brännevin.</i>	<i>4 riksdaler</i>	<i>16 skill.</i>
<i>5 sättingar malt.</i>	<i>2 riksdaler</i>	<i>24 skill.</i>
<i>2 sättingar rågmjöl.</i>	<i>1 riksdaler</i>	<i>16 skill.</i>
<i>Fisk.</i>	<i>1 riksdaler</i>	<i>8 skill.</i>
<i>Ost och smör.</i>	<i>1 riksdaler</i>	<i>40 skill.</i>
<i>Ett pund fläsk.</i>	<i>1 riksdaler</i>	<i>40 skill.</i>
<i>Ett pund kött.</i>		<i>40 skill.</i>
<i>Summa.</i>	<i>18 riksdaler</i>	<i>8 skill.</i>

Och företedde käranden tillika avlidne Olof Knutssons under den 9 mars 1779 upprättade testamentariska förordnande, varav bland annat inhämtades att Rassmus Ohlsson skulle besörja om begravningen och därför njuta betalning av dess faders kvarlåtenskap. Då svaranderna sedan erindrade däremot att som ingen bouppteckning efter omnämnde döde ännu är hållen, om vars författande det bort åligga käranden att föranstalta således en undersökning om huruvida någon tillgång efter ofta nämnde döde bliver att förvänta, så vill svaranden dessförinnan icke giva något genmäle. Käranden blev ålagd att föranstalta om laga bouppteckning, innan målet kunde avgöras.

Den ovannämnde Olof Knutsson i Lännestad var född år 1708. Han dog på Lännestad år 1794, således 86 år gammal. Han var då änkeman. Sonen Rassmus Olofsson var född på Lännestad år 1743.